

DOMÁCI ZÁPAS

(Domashni ihry / Alisa Kovalenko /
Spojené kráľovstvo / 2017 / 52 min. /
slovenské titulky)

Domáci zápas zobrazuje rozhodujúci okamih v živote dvadsaťročnej Aliny, „million dollar baby“ z Kyjeva, ktorá má vďaka vášni pre futbal šancu zachrániť svoju rozvrátenú rodinu pred chudobou. Matka striedavo prebýva vo väzení a na slobode, nevlastný otec – alkoholik nie je už deväť rokov schopný nájsť si prácu. Ako útočisko sa pre Alinu javí každodenné hranie futbalu s chlapcami. Keď si miestny tréner všimne jej talent, zapíše ju do Atex Kyiv, jediného ženského klubu v meste. Alina je v súčasnosti profesionálnou hráčkou a má možnosť hrať za ukrajinský národný tím. Po smrti matky sa však musí postarať o dvoch mladších súrodencov a čas, ktorý by inak trávila na ihrisku, sa rozhodne venovať udržaniu rodiny pohromade. Predáva svoje veci vrátane kopačiek, aby mohla zaplatiť nájom, no napriek všetkému ďalej sníva o futbalovej kariére.

Témy filmu: chudoba, dospievanie.

AKTIVITA 1

Cieľová skupina: 14+

Čas: 45 minút

Pomôcky: Spojené lavice alebo iné stanovištia reprezentujúce tri triedy (spodnú, strednú a vyššiu), prílohy nakopírované v dostatočnom počte.

Ciele:

- Žiaci a žiačky identifikujú a rozoznávajú znaky nepísaných pravidiel spoločenských tried – spodnej, strednej a vyššej;
- analyzujú význam kontextu pri nepísaných pravidlách spoločenských tried;
- zaujmú stanovisko a dokážu ho podporiť argumentmi a príkladmi.

Postup:

Úvod: (15 minút)

1. S nepísanými pravidlami spoločenských tried sa žiaci a žiačky zoznámia prostredníctvom zážitku. Náhodne ich rozdelte do troch skupín, ktoré budú reprezentovať tri spoločenské triedy – spodnú, strednú a vyššiu. Môžete použiť napríklad fixy rôznej farby, papieriky, nálepky, ktoré im rozdáte, alebo ich jednoducho rozrátajte po číslach od jedna po tri. Cieľom je vytvoriť tri skupiny, pričom nikto nemôže ovplyvniť, do akej skupiny bude zaradený.
2. Požiadajte žiakov a žiačky, aby sa presunuli ku svojmu stanovištu, ktoré bude reprezentovať ich spoločenskú triedu. Stanovištia by ste mali mať označené tak, aby zistili až po príchode k nim, do ktorej spoločenskej triedy patria. Každé stanovište je označené papierom z prílohy 1, ktorý musia otočiť, aby sa dozvedeli, do ktorej triedy patria a aké vlastnosti ich definujú.

Metodický tip:

Ak pracujete s priveľkou skupinou, rozdelte ju na šesť menších. Každú spoločenskú triedu potom budú predstavovať dve skupinky. Ak by ste mali k dispozícii finančné zdroje navyše, môžete na stanovištia rozdeliť rôzne pochutiny a predmety tak, aby približne odrážali realitu tej-ktorej triedy.

3. Vysvetlite skupinám rozdelenie a dajte im určitý čas, aby sa do svojej roly vžili, poprípade sa aj pohostili tým, čo je na stole.
4. Následne otvorte diskusiu a opýtajte sa:
 - *Ako sa cítite vo svojej skupine?*
 - *Kto rozhodol o tom, v ktorej skupine ste?*
 - *Je to spravodlivé? Prečo?*

Uvedomenie: (25 minút)

1. Postupne všetkým prečítajte otázky uvedené nižšie. Po každej otázke nechajte jednu-dve minúty na diskusiu v rámci jednotlivých skupín. O odpoveď sa potom podelia s ostatnými prostredníctvom svojho hovorca alebo hovorkyne. Navedte ich, aby svoje tvrdenia vysvetlili a podložili príkladmi, t. j. aby mali formu: tvrdenie – vysvetlenie – príklad.

Metodický tip:

Formu argumentu, t. j. tvrdenie – vysvetlenie – príklad, môžete napísať na tabuľu.

Príklady otázok:

- *Ktorý majetok je pre vás najdôležitejší?*
- *Na čo míňate peniaze? Čo je pre vás dôležité pri kúpe?*
- *Ako sa stravujete? Čo je pre vás dôležité v stravovaní? Kto pripravuje vaše jedlo? Kolko ho máte? Čo zvyčajne jedávate?*
- *Je pre vás dôležitejšie – prítomnosť, minulosť alebo budúcnosť?*
- *Ako často cestujete, kam a za akým účelom? Kde ste boli najďalej?*
- *Aké dôležité je pre vás vzdelanie?*
- *Kto je u vás hlava rodiny a prečo?*
- *Čo vás v živote motivuje?*

2. Spoločne si prejdite nepísané pravidlá spoločenských tried (príloha 2), premietnite ich alebo rozdajte do každej skupiny niekoľko kópií. Opýtajte sa, či niekoho niečo prekvapilo, ktoré informácie sa zhodujú s odpoveďami ich skupiny a pod.

Reflexia: (10 minút)

Na záver spoločne diskutujte, opýtať sa môžete napríklad tieto otázky:

- *Mohli ste ovplyvniť to, v akej triede ste sa na začiatku ocitli?*
- *Zmenil sa váš pocit voči triede, do ktorej ste patrili v rámci tejto aktivity?*
- *Ako vás vnímali ostatní z iných tried? Prečo?*
- *Ako nám v živote môže pomôcť porozumenie pravidlám jednotlivých tried?*
- *Čo by ste mohli urobiť, aby ste lepšie porozumeli ľuďom zo sociálne slabších pomerov?*
- *Sú podľa vás takto formulované nepísané pravidlá bližšie pravde alebo skôr stereotypnej predstave?*
- *Do akej miery odrážajú tieto nepísané pravidlá situáciu na Slovensku? Ako by ste ich poprípade upravili? Zmenili by ste ich názvy?*

PRÍLOHA 1

Nepísané pravidlá spoločenských tried

Spodná trieda:

Viem, na aké závady si dať pozor pri kúpe ojazdeného auta.

Viem, ako žiť bez elektriny a telefónu.

Viem, čo robiť, keď nemám peniaze na zaplatenie účtov.

Viem použiť nožík namiesto nožníc.

Stredná trieda:

Viem svojim deťom zabezpečiť mimoškolské aktivity, ako je šport, hra na hudobný nástroj, dramatický krúžok a iné.

Viem, ako prestrieť stôl.

Rozprávam sa s deťmi o tom, že pôjdu študovať vysokú školu.

Poznám rozdiel medzi kreditným a sporiteľným účtom a viem, ako ich používať.
Rozumiem výrazu renta.

Vyššia trieda:

Mám aspoň dve obydlia, o ktoré sa niekto stará.

Mám svojich obľúbených finančných poradcov, právnych poradcov, dizajnérov a kaderníkov.

Rozumiem finančnej správe firmy a viem analyzovať finančné výpisy.

Viem, ako dostať svoje deti na tie najvhodnejšie súkromné školy.

Zdroj: Payne K., DeVol P., Smith T. D., 2010

PRÍLOHA 2

Nepísané pravidlá spoločenských tried

Rôzne spoločenské skupiny a vrstvy sa riadia istými nepísanými pravidlami. Príslušníci a príslušníčky tej-ktorej skupiny ich zväčša nevedia artikulovať, aj napriek tomu, že si ich osvojili prostredníctvom výchovy alebo životom v danej skupine. Chudobní ľudia majú svoje nepísané pravidlá, rovnako ako stredná a vyššia trieda. Znalosť pravidiel týchto vrstiev nám môže pomôcť, aby sme si lepšie navzájom porozumeli

	SPODNÁ TRIEDA	STREDNÁ TRIEDA	VYŠŠIA TRIEDA
Majetok	Ľudia.	Veci.	Výnimočné predmety, dedičstvo, slávny rod.
Peniaze	Treba ich používať, míňať.	Treba s nimi hospodáriť.	Treba ich uchovávať a investovať.
Osobnosť	Hlavným cieľom je zábava. Vysoko cenený je zmysel pre humor.	Hlavným cieľom je získavanie vecí a stabilita. Vysoko cenený je úspech.	Hlavným cieľom sú známosti. Vysoko cenené sú spoločenské, politické a finančné známosti.
Jedlo	Kľúčová otázka: Mal/mala si dosť jedla? Dôležitá je kvantita.	Kľúčová otázka: Chutilo ti? Dôležitá je kvalita.	Kľúčová otázka: Bolo jedlo pekne naservírované? Dôležitý je vzhľad.
Čas	Najdôležitejšia je prítomnosť. Rozhodnutia na základe momentálnych pocitov alebo potreby prežiť.	Najdôležitejšia je budúcnosť. Rozhodnutia na základe vplyvu na budúcnosť.	Najdôležitejšie sú tradície a minulosť. Rozhodnutia sú sčasti založené na tradíciách a pravidlách slušného správania.
Vzdelanie	Cenené a uznávané ako abstraktná hodnota, ale nie ako súčasť reality.	Nevyhnutné pre úspech je zarabanie peňazí.	Dôležitá tradičná hodnota určená na vytváranie a udržiavanie známosti.
Osud	Viera v osud. Jednotlivec proti osudu veľa nezmôže.	Každý má možnosť si vybrať. Schopnosť meniť budúcnosť správnymi rozhodnutiami.	„Noblesse oblige.“ (Vznešenosť zaväzuje.)
Rodinná štruktúra	Väčšinou matriarchálna.	Väčšinou patriarchálna.	Záleží na tom, kto má peniaze.
Perspektíva sveta	Svetom je najbližšie okolie.	Svet je vnímaný z perspektívy jednej krajiny.	Svet je vnímaný z medzinárodnej perspektívy.
Hnacia sila	Prežitie, vzťahy, rodina.	Práca, úspech.	Finančné, politické a spoločenské známosti.

Zdroj: Payne K., DeVol P., Smith T. D., 2010

AKTIVITA 2

Cieľová skupina: 14+

Čas: dve vyučovacie hodiny – 90 minút (vrátane premietania 54 min. filmu)

Pomôcky: projektor, počítač s prístupom na internet, písacie potreby, príloha nakopírovaná v dostatočnom počte.

Ciele:

- Žiaci a žiačky identifikujú rozdelenie povinností v domácnosti (u seba, rodičov, súrodencov) a rozhodnú, či a ako toto rozdelenie ovplyvňuje, ako trávia svoj voľný čas;
- analyzujú, aký vplyv má sociálne postavenie na príbeh Aliny z filmu Domáci zápas;
- zaujmú stanovisko a dokážu ho podporiť argumentmi a príkladmi.

Postup:

Úvod: (cca 20 minút)

1. Rozdelte triedu na polovice. Jedna polovica budú rodičia, druhá deti.
2. Vyzvite ich, aby prišli na čo najviac povinností, ktoré doma majú. Skupina detí by sa mala zamyslieť aj nad tými, ktoré vykonávajú ich súrodenci. Skupine rodičov zdôraznite, že sem patria aj činnosti, ako je odprevádzanie detí do školy, na lekárske prehliadky a pod.
3. Vyzvite obe skupiny, aby sa prostredníctvom svojej hovorkyne alebo hovorca podelili o odpovede so zvyškom triedy.
4. Rozdajte žiakom a žiačkam kópie tabuľky z prílohy 2, prípadne ju prepíšte na tabuľu a nechajte ich, nech si ju odpíšu do zošita.
5. Požiadajte ich, aby samostatne doplnili požadované informácie. Nech vypíšu domáce povinnosti a voľnočasové aktivity, ktoré robia, a koľko času im oni, ich súrodenci a ich rodičia venujú. Do aktivít, ktoré v rodine robia oni sami alebo ich súrodenci, môžu dopísať aj brigády, stáže a pod.
6. Opýtajte sa, kto sa chce podeliť o svoje odpovede s ostatnými. Môže ich prečítať.
7. Triedu rozdelte do malých skupín (napr. po štyroch). Ich úlohou je prísť na to, ako by sa zmenil ich voľný čas, keby museli všetky domáce povinnosti vykonávať sami. Koľko času by im ostalo na vlastné aktivity? Ako by sa zmenil ich život? Ako by sa to odrazilo na výsledkoch v škole?
8. Vyzvite skupiny, aby sa podelili o svoje odpovede s celou triedou.

Premietanie filmu: (54 minút)

Premietnite film Domáci zápas. Požiadajte žiakov a žiačky, aby si počas pozerania filmu do zošita zapísali povinnosti, ktoré hlavná postava Alina vykonáva, a ako trávi voľný čas.

Reflexia: (15 minút)

Po pozretí filmu otvorte diskusiu. Vyzvite žiakov a žiačky, aby svoje názory podporili konkrétnymi príkladmi z filmu, ktoré si počas premietania zapisovali. Použite uvedené otázky. Ak ste na predchádzajúcej hodine nerobili predošlú aktivitu, k otázke o nepísaných pravidlách spodnej spoločenskej triedy premietnite alebo vypíšte na tabuľu prvý stĺpec z prílohy 2.

Diskutujte o nasledujúcich otázkach:

- *Aké máte po filme pocity? Prekvapilo vás niečo?*
- *Aké povinnosti má v rodine Alina? Aké okolnosti ovplyvnili jej život?*
- *Ako sa Alinine povinnosti líšia od vašich? Ako trávi voľný čas?*
- *Akými vlastnosťami by ste opísali Alinu?*

Metodický tip:

Tzv. odolnosť (z angl. resilience) sa u detí žijúcich v chudobe považuje za rozhodujúcu pre budúci úspech dieťaťa, jeho školské výsledky atď.

- *Okrem starostlivosti o rodinu sa Alina venuje aj športovej kariére a práci. Ako sa s touto záťažou vyrovnáva?*
- *Alina pochádza zo spodnej spoločenskej triedy. Ako sa vymyká nepísaným pravidlám tejto triedy? Prečo?*
- *V ktorom dospelom, okrem starej mamy, má Alina oporu? Ako ju podporuje? Použite konkrétne príklady. Pozn.: Ide o postavu trénerky, ktorá má od Aliny realistické očakávania a verí jej.*
- *Ak by bola Alina vašou spolužiačkou alebo kamarátkou, čo by ste mohli urobiť, aby ste jej pomohli?*
- *Myslíte si, že by sa mohol Alinin príbeh odohrávať na Slovensku? V čom by sa líšil?*

PRÍLOHA 3

Kto	Domáce povinnosti (ktoré a ako dlho trvajú)	Aktivity (ktoré a ako dlho trvajú)
Ja		
Súrodenci		
Rodičia		

Doplňujúce informácie k témam filmu

Slovník pojmov:

Chudoba je nedostatok finančných zdrojov na naplnenie základných potrieb, ktorými sú jedlo, ošatenie a bývanie. Chudoba je však viac ako len nedostatok peňazí. Svetová banka (The World Bank) definuje chudobu nasledovne:

„Chudoba je hlad. Chudoba je chýbajúci príbytok. Chudoba je byť chorý a nemôcť ísť k doktorovi. Chudoba je nemať prístup do školy a nevedieť čítať. Chudoba je nemať prácu a je to strach o budúcnosť, prežívanie z jedného dňa na druhý. Chudoba má mnoho tvárí, mení sa z miesta na miesto a behom času a bola popísaná mnohými spôsobmi. Najčastejšie je chudoba situáciou, z ktorej chcú ľudia uniknúť. Chudoba je výzvou k akcii – pre chudobných, aj pre bohatých rovnako – výzvou zmeniť svet, v ktorom mnohí nemajú dosť jedla, adekvátny príbytok, prístup ku vzdelaniu a zdraviu, ochranu pred násilím a hlas, ktorý by mohol ovplyvniť to, čo sa deje v ich komunitách.“

(Economic and Social Inclusion Corporation, 2009)

Ľudia ohrození chudobou sa nemôžu venovať rekreačným činnostiam, nemôžu poslať svoje deti na školský výlet alebo na narodeninovú oslavu, nemôžu si dovoliť lieky alebo cestu k lekárovi.

Podľa aktuálnych dát je chudobou ohrozených 836-tisíc obyvateľov a obyvateľiek Slovenska, čo je 16,1 % populácie. Až tretina ľudí na Slovensku nevie čeliť nečakaným výdavkom. Pod hranicou rizika príjmovej chudoby žije 12,2 % ľudí. Ide o jednotlivcov s mesačným čistým príjmom nižším ako 373 €, v prípade štvorčlenných rodín s dvoma deťmi s príjmom nižším ako 783 € mesačne (Štatistický úrad SR, 2019).

Rodiny, ktorých príjem nedosiahne na hranicu životného minima (205 € pre jednu plnoletú osobu, 143 € pre ďalšiu spoločne posudzovanú plnoletú osobu a 93,61 € pre neplnoleté dieťa), môžu poberať dávku v hmotnej núdzi. Tá je vo výške 61,60 € pre jednotlivca a maximálnej výške 216,10 € pre dvojicu s viac ako štyrmi deťmi. Ďalšie príspevky, ktoré štát poskytuje, sú aktivačný príspevok (63,07 €), príspevok na bývanie (55,80 €, prípadne 89,20 €, ak je posudzovaných viac osôb spoločne, podmienkou je vlastnícky alebo

nájomný vzťah), ochranný príspevok (v rôznych výškach pre ľudí na dôchodku a invalidnom dôchodku, opatrovateľov a opatrovateľky zdravotne ťažko postihnutých detí, pre tehotné ženy od štvrtého mesiaca tehotenstva a pre ľudí práceneschopných dlhšie ako 30 dní) a príspevok na nezaopatrené dieťa (17,20 €).

Generačná chudoba sa líši od situačnej chudoby, v ktorej sa človek ocitá na základe straty zamestnania, rozvodu alebo smrti blízkeho. Do generačnej chudoby sa človek rodí a nemá nádej v to, že by sa jeho situácia mohla zmeniť, kým ľudia v situačnej chudobe nádej na zmenu stále majú. Generačná chudoba je špecifická tým, že si ľudia neplánujú dlhodobé ciele, akými sú získanie vzdelania alebo práce, ale sústredia sa na prežitie a problémy, pred ktoré sú postavení v danom momente. Môže ísť o snahu zabezpečiť seba a svojej rodine jedlo, ubytovanie či zdravotnú starostlivosť. Ľudia v situačnej chudobe si uchovávajú hodnoty strednej triedy a vedia, že prostredníctvom plánovania a stanovenia si dlhodobých cieľov môžu situačnú chudobu opustiť. V generačnej chudobe sa ľudia riadia podľa pravidiel spodnej triedy.

Deprivácia je tesne spätá s pojmom chudoby a značí nedostatok prostriedkov nevyhnutných pre život.

Sociálne vylúčenie je proces vytlačania určitých jednotlivcov na okraj spoločnosti prostredníctvom zabraňovania prístupu ku zdrojom, pozíciám, odmenám a možnostiam. Sociálne vylúčenie sa deje v dôsledku chudoby, nedostatku schopností a možností a v dôsledku diskriminácie. Pre nezamestnanosť, nízky príjem, nevyhovujúce bývanie, nedostatočnú zdravotnú starostlivosť a prekážky v prístupe ku vzdelávaniu, kultúre, športu a rekreácii vzniká mnohonásobné znevýhodnenie.

Na Slovensku čelia sociálnemu vylúčeniu najmä Rómovia a Rómky z marginalizovaných komunít, ale aj iné skupiny obyvateľstva – ako napríklad ľudia bez domova, ľudia závislí od drog a ľudia so zdravotnými postihnutiami. V iných krajinách sa so sociálnym vylúčením potýkajú napríklad imigranti, v kultúrach s kastovým systémom (napríklad v Indii) príslušníci a príslušníčky nižších kást.

Odolnosť (resilience) má viacero definícií, všetky však majú spoločné nasledovné atribúty: zažívanie úspechu napriek vystaveniu rizikám, adaptácia na riziká za účelom udržania si kompetencií v nepriaznivých podmienkach, pozitívne prispôsobenie sa po traumatickom alebo inak negatívnom zážitku.

AKÝM PROBLÉMOM ČELIA RODINY OHROZENÉ CHUDOBOU?

Rodiny s nízkym príjmom často čelia významným problémom, ako sú **kriminalita** (ktorej sú páchatelmi aj obeťami), **problémy v škole**, tehotenstvá v nízkom veku, násilie v rodine, bezdomovectvo. Keďže majú obmedzené zdroje a musia robiť náročné finančné rozhodnutia, často zažívajú **stres a konflikt**. V podmienkach chudoby sa často vyskytuje **fyziké násilie**. Kým v strednej triede riešia ľudia konflikty často aj využívaním priestoru, napríklad tým, že odídu do inej miestnosti, aby sa upokojili a situáciu riešili s chladnou hlavou, v chudobe nie je priestorová separácia vždy možná.

PREČO NIEKTORÍ ĽUDIA USPEJÚ AJ NAPRIEK NEPRIAZNIVÝM ŽIVOTNÝM PODMIENKAM?

Napriek tlaku, ktorému podliehajú rodiny žijúce v chudobe, mnohé z nich sú schopné naplniť svoje základné potreby a uspieť v živote. Rodiny, ktorým sa darí napriek chudobe a deprivácii prekonať zlé životné podmienky, sa vyznačujú veľkou mierou odolnosti. Väčšina ekonomicky znevýhodnených rodín sa dokáže vyhnúť násiliu, udržať deti v škole, mať stabilné bývanie a zapájať deti do vekovo vhodných aktivít. Aby sme pochopili, ako dokážu rodiny žijúce v chudobe uspieť napriek svojmu znevýhodneniu, musíme pochopiť zdroje sily a odolnosti, ktoré im pomáhajú prekonať problémy a krízové situácie.

Odolnosť je široký pojem zahŕňajúci viaceré koncepty, ktoré sa týkajú pozitívnych vzorcov adaptácie v kontexte znevýhodnenia. Odolnosť sa prejavuje na úrovni jednotlivca, rodiny aj komunity. Štyri osobnostné protektívne faktory odolnosti sú sociálna kompetencia, schopnosť riešiť problémy, autonómia a pocit zmyslu.

Sociálna kompetencia je schopnosť utvárať a udržať si vzťahy, regulovať svoje emócie a prispôbiť svoje správanie adekvátne situácii. Schopnosť riešiť problémy je schopnosť nachádzať realistické riešenia na problémy, správne odhadnúť svoje schopnosti a zdroje. Zahŕňa schopnosť plánovať a kriticky myslieť. Pociť zmyslu je všeobecná kategória, ktorá zahŕňa vieru v to, že činy človeka majú význam a presah. Môže ísť o náboženské presvedčenie alebo vieru v lepšiu budúcnosť, o ktorú sa jednotlivec môže zaslúžiť svojimi činmi. Autonómia je schopnosť jednotlivca nastavovať si primerané ciele, byť iniciatívny a robiť pozitívne rozhodnutia. Autonómny človek je sebaistý a kompetentný utvárať si plán pre svoj život a robiť všetko pre naplnenie tohto plánu. Dôležitá je vieru človeka v to, že jeho činy a úsilie budú úspešné a že môže svojím snažením ovplyvniť situáciu, v ktorej sa nachádza, ako aj svoj život.

ČO VŠETKO POTREBUJÚ CHUDOBNÉ RODINY, ABY USPELI?

Na úrovni rodiny sú zdrojmi odolnosti zdravý vzťah rodiča a dieťaťa, silný pocit vlastnej rodičovskej kompetentnosti, pozitívne očakávania voči budúcnosti dieťaťa a celkový lepší pocit osobného blaha (well-being) rodiča. V prípade, že dieťa nemôže čerpať tieto zdroje od vlastných rodičov, je dôležité, aby bola prítomná iná dospelá vzťahová osoba (napríklad učiteľka alebo učiteľ, starý rodič, starší súrodenec a pod.). Na úrovni zdrojov z komunity je dôležité, čo sa odohráva v škole a mimo nej. Podporné sú najmä také prostredia, ktoré umožňujú jednotlivcovi zažívať úspech a napredovanie, majú od neho vysoké očakávania, ponúkajú príležitosti pomáhať iným v komunite, pestujú zdravé vzťahy a berú ohľad na jeho potreby a kultúrne presvedčenia.

Napriek tomu, že keď uvažujeme o chudobe, máme na mysli najmä finančné prostriedky, nedostatok finančných zdrojov nie je jediným faktorom, ktorý vysvetľuje rozdiely v úspechu. Pre to, aby človek uspel, opustil spodnú triedu a vymanil sa z chudoby, potrebuje iné, dôležitejšie zdroje, ako len finančné prostriedky.

Emočné zdroje dodávajú človeku výdrž prekonať náročné a nepríjemné emočné situácie a pocity. Ide o veľmi dôležité zdroje, pretože ich prítomnosť pomáha človeku neopakovať staré vzorce správania. Takýmito zdrojmi sú napríklad vytrvalosť a odolnosť. Emočné zdroje môže človek čiastočne čerpať od svojich vzorov (role models).

Mentálne (kognitívne) zdroje sú schopnosťou spracovávať informácie a využívať ich v každodennom živote. Výhodou majú tí, ktorí dokážu čítať, písať a počítať. **Spirituálne zdroje** sú vieru vo vyššiu moc, ktorá dokáže človeku pomôcť, vieru v zmysel života a vo vlastnú hodnotu. Význam týchto zdrojov spočíva v tom, že človek sa nevníma ako beznádejný a spirituálne zdroje mu poskytujú víziu lepšej budúcnosti. **Fyzické zdroje** sú funkčné, schopné a mobilné telo. Zdravý človek je sebaistý.

Podporné systémy sú priatelia, rodina, osoby a inštitúcie, na ktoré sa môže človek obrátiť v núdzi. **Vzťahy a vzory** sú ďalším zo zdrojov. Každý človek má vzory, od ktorých sa napodobňovaním učí, ako žiť, líšia sa však svojou vhodnosťou.

Znalosti o neformálnych pravidlách sociálnych vrstiev sú nevyhnutné pre existenciu v každej triede. Skryté pravidlá sa týkajú rôznych, implicitných znakov toho, či človek do danej sociálnej skupiny patrí. Tri zo skrytých pravidiel spodnej triedy sú *neustály hluk (stále bežiaci televízia, viacero ľudí hovoriacich naraz), najdôležitejšie informácie sú neverbálne a jedna z najvýznamnejších hodnôt člena skupiny je schopnosť zabávať ostatných*. Aby človek mohol prejsť z jednej triedy do druhej, je nevyhnutné, aby mal mentora alebo partnera z tej triedy, do ktorej chce prejsť, ktorý ho naučí skrytým pravidlám. **Reč alebo formálny register** je získaná schopnosť, zahŕňajúca slovnú zásobu a syntax potrebnú pre navigáciu v škole a práci.

PREČO POTREBUJÚ MLADÍ ĽUDIA OHROZENÍ CHUDOBOU VO SVOJICH ŽIVOTOCH DŮLEŽITÝCH DOSPELÝCH?

Mentori a mentorky zo strednej triedy môžu slúžiť ako vzory (role models) alebo ako dôvernici (trusted adults) pre dospievajúcich z chudobných pomerov a sú dôležitým zdrojom pre vymanenie sa z chudoby. Dospelý, ktorému dospievajúci ohrozený chudobou môže veriť, jednak pomáha s orientáciou v strednej triede, t. j. je zdrojom informácií o nepísaných pravidlách, jednak podporuje dospievajúceho v časoch, kedy by sa uchýlil k negatívnejším, no jednoduchším vzorcom správania. Ak má dospievajúce dievča podporu od dospelého človeka zo strednej triedy, je menšia pravdepodobnosť, že odíde zo školy alebo predčasne otehotnie. Alina mala vo filme tiež takúto dospelú osobu, ktorá ju podporovala a pomohla jej vytrvať v jej úsilí. Bola to jej trénerka. Alina sa tak mohla sústrediť na svoj dlhodobý cieľ, pretože jej trénerka pomohla uveriť, že jej úsilie prinesie výsledok a že sa jej podarí opustiť bludný kruh chudoby.

ČLOVEK V CENTRE ŽIVOTNÝCH OKOLNOSTÍ

Aby sme pochopili všetky aspekty, ktoré ovplyvňujú jednotlivca a jeho život, pomôže nám Sociálno-ekologický model, ktorý v roku 1979 vypracoval Urie Bronfenbrenner.

Pomocou tohto modelu môžeme identifikovať nielen príčiny prispievajúce k chudobe človeka, ktorý stojí v strede tohto modelu, ale aj nachádzať silné stránky a podporné zdroje v jeho bezprostrednom i širšom okolí.

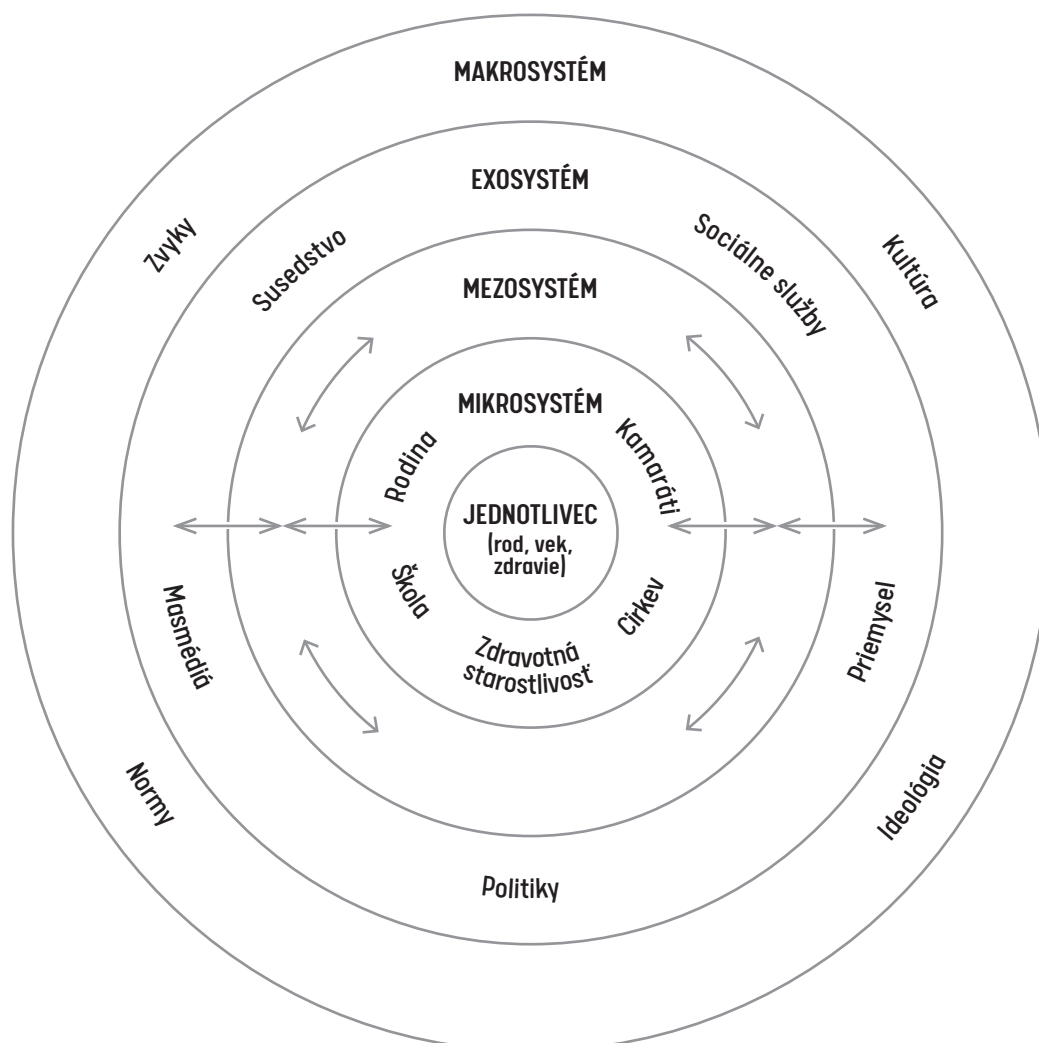
Jednotlivec - v tejto vrstve sú zahrnuté charakteristiky, ako sú zdravotný stav, rod, vek, schopnosti, odolnosť, osobnostné charakteristiky, duševné zdravie a ďalšie osobné faktory, ktoré vplyvajú na jeho život.

Mikrosystém - aspekty spoločnosti a života, s ktorými má človek priamy kontakt. Ide o rodinu, školu, susedstvo, priateľov, cirkev a sociálne skupiny.

Mezosystém - mezosystémy spájajú dva alebo viac systémov, ide napríklad kontakt rodičov a pedagogického personálu.

Exosystém - človek s touto vrstvou nemá priame spojenie, no ovplyvňuje jeho život. Ide napríklad o pracovné prostredie rodičov alebo o rodinné zázemie rovesníkov, ale aj o systém sociálnej podpory a služieb.

Makrosystém - v tejto vrstve sa nachádzajú kultúrne hodnoty a presvedčenia, zvyky, normy a pravidlá spoločnosti, v ktorej jednotlivec žije.

Viac informácií na:

Hrica, P. (2018). Prečo najchudobnejší nepracujú? *Cesta von*.

Dostupné tu

Štatistiky príjmovej chudoby (2018). *Eurostat*.

Dostupné tu

Understanding Poverty. Open Data. *The World Bank*.

Dostupné tu

Ďalšie zdroje:

Abelev, M. (2009). Advancing Out of Poverty. Social Class Worldview and Its Relation to Resilience. *Journal of Adolescent Research*, 24(1), 114 - 141, DOI: 10.1177/0743558408328441

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Harvard University Press.

Ciudad Autónoma de Ceuta (2013). Groups at risk of social exclusion. European Youth Portal. Dostupné z: https://europa.eu/youth/es/article/39/2069_en

Economic and Social Inclusion Corporation. (2009). What is Poverty? Government of New Brunswick. Dostupné z: https://www2.gnb.ca/content/gnb/en/departments/esic/overview/content/what_is_poverty.html

Orthner, D. K., Jones-Sanpei, H., Williamson, S. (2004). The Resilience and Strengths of Low-Income Families. *Family Relations*, 53(2), 159 - 167

Payne, R. K. (2013). *A Framework for Understanding Poverty. A Cognitive Approach*. Highlands, TX: aha! Process.

Payne, R. K., DeVol, P., Dreussi Smith, T. (2010). *Mosty z chudoby. Stratégie pre profesionálov a komunity*. Košice: Equilibria

Štatistický úrad SR. (2019). Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností v SR. EU SILC 2018. Dostupné z: <https://www7.statistics.sk/PortalTraffic/fileServlet?Dokument=5fa25b56-41dc-4f3c-8ca8-061a3426e8a6>